

IX.

A Magas Tátra látképe és megvilágítása.

Dr. Emericzy Gézától.

I.

1. Az első benyomás döntő. Ez vidékeket, s kivált magas hegységeket illetőleg is áll.

És valóban — elegendő csak egyszer is meglátni a Tátrát, hogy az ember megszeresse és soha többé el ne felejtse. — Nem apránként nő az ki a földből előttünk, más magas hegység módjára, hozzászoktatván szemünket képükhöz; egyszerre, minden előkészítés, minden bevezetés és átmenet nélkül áll előttünk, mintha amúgy hirtelen a semmiből merült volna fel. Az előhegyek és dombok törpe népe, mely a Magas Tátra lábánál terül el, oly kevéssé árthat annak nagyszerűségének, a mily kevéssé egy karcsu magas bükkfa veszít az által, hogy álló helyét alacsony bokrok veszik körül.

Igaz ugyan, hogy az egész Tátra nem valami terjedelmes hegység. Az Alpesekhez, a hegycsúcsok és hegylánczok ezen át nem tekinthető, dúsgazdag gyűjteményéhez képest a Tátra mintegy csak egyes műremek. Mind annak daczára elég tágas és magas arra, hogy kellő távolságból szemünket egészen és tökéletesen elfoglalja. Sőt bátran állíthatni, hogy látképe hatásosabb, mint a leghíresebb alpesi tájakok. Nagyszerű ugyan a kilátás a Rigidől a Alpesek magasztos világára; mégis e képben valami vizsás, zavaró elem van. Mintha azon erő, mely mind e hegyeket létesítette, nem lett volna képes mértéket tartani, nem tudott volna gazdálkodni. A tenger partján álló, kinek szeme előtt hullám hullám után felmerül és széjjelfoly, újra meg újra azt a kérdést intézi magához: Mire való ezen végnélküli, nyugtalan játék? — Hasonlóképen a hegyeknek ezen beláthatlan erdeje némileg leverőleg hat a nézőre, s azon hasonló kérdés hangzik fülébe: Vajjon néhány száz hegycsúccsal kevesebb nem tette volna-e meg szintén a kellő hatást? — Nem úgy a Magas Tátra. A természeti erő a Tátra alkotásánál bölcsen mértéket tartott. — Kétségkívül je-

lentékeny s nagyszerű az, a mit létesített; de még sem sok a jóból. A természeti erő tudott magának korlátokat szabni, de ép azzal bebizonyította, hogy mester módjára járt el, hogy művészetének feltétlen ura volt.

2. Ezen megjegyzés a Tátra magyarországi oldalának valamennyi főhomlokzatáról áll; főhomlokzatot pedig hármat különböztethetünk meg: egy keletit, egy délit és egy középpontit. —

A keleti alatt azt értjük, a melynek északi végpontja a Bolondító (Thörichter Gern), déli végpontja pedig a Nagy-Szalóki csúcs. A déli alatt azt foglaljuk össze, a melynek keleti végpontja a Nagy-Szalóki csúcs, nyugoti végpontja pedig a Kriván. — A középponti homlokzat már most az, a mely az egyszerre átpillantott keletiből és a nyugatiból alakul.

A Tátra tengelye t. i. nem egyenes vonal, bár a középponti látkép messziről egyenes fal gyanánt tűnik fel. Tettleg azonban ama tengely törött vonal, mely mintegy derékszöget képez. Azon tengelyt megkapjuk, ha a Bolondítót, a Nagy-Szalóki csúcsához és ettől a Krivánhoz egyenes vonalokat húzunk. A Nagy-Szalóki csúcs tehát a Magas Tátrának mintegy szögletköve. Ama csúcs azon pont, a melyben a Magas Tátra homlokzata irányát megváltoztatja.

3. A ki Galíciából a Poprád völgyének hosszában Késmárk felé utazik; jó ideig a **keleti** homlokzat alatt halad el, úgy hogy az jobb kéz felől marad. E homlokzat középpontját a Lomniczi csúcs teszi. — A keleti homlokzat jellegére nézve szabálytalan, részaránytalan, festői. A Lomniczi csúcsot uralja ezen látkép, úgy hogy a szabálytalanság daczára egy magában befejezett egésznek képez. — De miután a Magas Tátra ezen oldala a legkeskenyebb, mindössze vagy tíz kilométer hosszúságú; ezen oldal képéből a teltség és nagyszerűség eleme hiányzik.

Béla városától kezdve a déli homlokzat egyes csúcsai is fel-feltűnedeznek, mintegy a látkörbe tolúlván: végre a keleti homlokzat egészen elmosódik. — Késmárk táján a látkép úgy alakul, hogy a Lomniczi csúcs mellé előtérbe lép a Nagy-Szalóki csúcs is, és így a tájképnek mintegy két középpontja támad, a mi a benyomás nagyszerűségét és elevenségét nem kis mértékben emeli.

4. A ki a Tátrához nyugat felől, pl. Liptó megyéből a Kassa-oderbergi vasúton közeledik; az a **déli** hom-

innét, más alacsony fekvésű pontról egyszerre át nem pillanthatni. A Hozeleczen t. i. annyira közeledtünk a Tátra főhomlokzatához, hogy az magasztossága egész erejével hat reánk, és így a kép nagyszerűsége és gazdagsága összhangzatos egyetértésben egyesül, hogy a nézőt elragadja és gyönyörködtesse.

A középső homlokzat befjezett művész szépség jellegét viseli magán. Ugy tűnik az fel, mintha a csúcsok elrendezése és csoportosítása nem vakon működő természeti erők, hanem öntudatosan és célirányosan teremtő kéz mesterműve volna. Szigorú részarányosság észlelhető e képben, a melynek ízléssel kigondolt középpontja és ettől jobbra-balra épen olyan ízléssel elhelyezett melléktagjai vannak. Azon középpont a Nagy-Szalóki csúcs, melynek legdélibb orma e szerint kettős tekintetben érdemli meg a Királyorr elnevezését. Tényleg a Nagy-Szalóki csúcs épenséggel nem a legmagasabb; de mivel valamennyi csúcs között a legdélibb fekvésű, és déli oldaláról tekintve azon csekély számú Tátracsúcsokhoz tartozik, melyeknek kúpolaszerű alakja van, ezen csúcs a Hozeleczt tetejéről határozottan a legmagasabb és leghatalmasabb gyanánt tűnik fel: mint megannyinak ura és parancsnoka. A tényleg legmagasabb csúcsok, a Gerlachfalvi és a Lomniczi, úgy tűnnek fel, mint a Nagy-Szalókinak alárendeltjei, mint a leghatalmasabb ugyan, de mégis csak alárendelt csatlósai, melyek kimért távolságban háttérben tartózkodnak, és pedig olyanformán, hogy a Lomniczi körülbelül annyira esik a Nagy-Szalókihoz kelet felé, amennyire a Gerlachfalvi nyugot felé húzódik. A többi a Nagy-Szalókitól jobbra-balra eső főcsúcs szintén mintegy kölcsönös egyetértésben csoportosul, úgy hogy minden egyes kelet felőli főcsúcs helyébe egy nyugat felé elhelyezett főcsúcs található fel. Ezen részarányosság még a kelet és nyugat felőli alacsonyabb végtagokra is kiterjed, úgy hogy a kép igazán az át gondolt tökély benyomását teszi.

Ezen általános részarányosság daczára a látkép minden egyes tagja mégis elegendő önállóságot, sajátos alak-

zatot és kidolgozást mutat, úgy hogy épenséggel nincsen meg a képben a mértanilag merevnek, visszatetszőnek eleme, hanem mint a szabadon teremő phantázia műve tűnik fel.

6. Ha a néző a Hozeleczi tetejéről p. o. Poprádon és Felkán át Tátra-Füredhez közeledik; eleinte úgy látszik ugyan, mintha a Nagy-Szalóki csúcs nőne és tágulna. Mindannak daczára a benyomás nagyszerűségéből annál többet veszít, minél közelebb jutunk a Tátrához. Sőt, midőn magára a Tátrára ráléptünk, mintha az egyes csúcsok sülyednének és összezsugorodnának. Milyen különös! Semminemű földi nagyság, még az égbe törő hegyóriásoké sem tűri meg a túlságos közelségből való megtekintést. És valóban a Magas Tátra szobainasainak, — pásztorainak, vezetőinek és favágóinak épenséggel nincsenek valami nagyon magas fogalmak a Tátráról... De nem szabad a Tátra belsejének tömkelegébe lépni; mert könnyen eltévedhetnénk abban annyira, hogy vissza sem találunk utunkat voltaképeni tárgyunkhoz, a mely a Tátra összlátképével foglalkozik. Azért aljánál megállunk; mert magában a Tátrában a sok hegytől úgy sem látni többé magát a hegységet.

Hogyha a hozeleczi magaslattól dél felé vagy délkelet felé távozunk; a távolsággal a kép nagyszerűségéből mindinkább veszít. Iglórol tekintve a Tátra még mindig megérdemli a Magasnak elnevezését; de a Branyiszkó tetejéről már kisszerűnek, inkább alacsonynak tűnik fel. E távolságból a Tátra alja már a föld gömbalakjánál fogva is a látkör alá merül, a távlat törvényei pedig a csúcsokat is mintegy lefelé sülyesztik, valamint közelebb is tolják egymáshoz, úgy hogy a Tátra a Branyiszkó tetejéről inkább csak szeszélyes alkatú dombornak látszik.

Fölötte kedves és ígöző, azonfelül elég nagyszerű is a Tátra azon látképe, a mely a Szepes-Váralya fölötti „Szepesvár“ czimterméből feltárul. Ha a néző azon teremben alkalmas pontra áll; az ablakok hatalmas körámája oly keretül szolgál, mely a Tátra gránit-képződményének a legtökéletesebben megfelel. Azonkívül a máskülömben nagyon széles előtér ama keret által kellő mértékben láthatatlanná válik és így a Tátra maga egész nagyszerűségé-

vel hat reánk. Ha azt képzeljük, mintha Szepesvár régi fényét visszanyerte volna és hogy lakosai a természet bájai iránt eléggé fogékonyak; olyan — fájdalom csak képzeletbeli — királyi lakban látjuk magunkat, mely fekvése és kilátása szépségét illetőleg az egész világon ritkítja párját és a látogató csaknem hajlandó az újabb kor egyenlőségesítő szelleme ellen haragra gyűlni, a mely a régi várak magas állású lakóit égbetörő szikla-fészkeikből kizavarta, és arra kényszeríté, hogy más alacsony születésű halandók módjára oda lent a völgyben építsék házaikat.

Az Eperjes-Lőcse-poprádi országúton ritkán pillant-hatni meg a Tátrát úgy, hogy az egész szépségével s egész nagyszerűségével hathatna a nézőre. Azonban a Szepesség bármely részéből az egész hegyláncz átpillant-ható, ha a magasabb hegyek csúcsait felkeressük. Csak-hogy a Hozelecznél távolabb eső magaslatok bármelyikéről nézzük is a Tátrát, ez a máskülömben mindig szép tájképnek csak egyik alkatrészét teszi. Az előtér nagyon is magára vonja a figyelmet, túlságos kifejlődést mutat; az bántja pedig a szemet, hogy a jelentéktelen előtér a Tátra csuda-alkatához mérten annyira úgy szólnán előretolakodik.

7. Másképen alakul a tájkép, ha szépségre és jelentőségre nézve maga az előtér is mintegy szóba állhat a Tátrával. E tekintetben csak egy pontot tudok a Szepességen, mely képes az e tekintetbeni fokozottabb igényeket is kielégíteni. Ez ugyanis a **Káposztafalva-Sztraczenai út** azon része, mely a Tátra felé hajló hegyoldalon felfelé húzódik. Ezen út némely pontjáról a Tátrát egész szélességében áttekinthetni, azonban alantabb egészen annak aljáig le nem láthatni, mert a Hernád völgyét Kubachtól Vidernikig szegélyző dombor azt megakadályozza. Ezen akadály

azonban a tájképnek nagy előnyére válik, mert az előtér kifejlődését kellő határok közzé szorítja; másrészt pedig a Tatra hatását nem gyengíti, a mennyiben épen csak annak legalját fedi el. Az előtér már most azon kies völgyre szorítkozik, melyben Káposztafalva, Bethlenfalva, a püspöki kastély (castrum Scsavnik), Scsavnik és Vidernik falvak fekszenek. A völgyön át a Hernád csillogó ezüstszalagja húzódik; a jó rendben tartott utak, a különböző vasgyárak, majorok, műmalmok, a fasorok és csoportok elég elevenséget kölcsönöznek az előtérnek, sőt a bethlenfalvi régi Thurzó-féle kastély és a távolból valóssággal imponáns püspöki kastély az előtérnek bizonyos műépítészeti és történeti fontosságot is kölcsönöz. — Egy helyütt a mondott út olyan fordulatot vesz, hogy az azt szegélyező tekintélyes fényőfák jobbra és balra a melléklatásokat elzárják, és épen csak az előtér jelentékeny részét, a háttérben pedig egyedül a Magas Tátrát magát engedik megpillantani. Ez olyan tájkép, melynél művésziebbet egy Claude Lorrain vagy Ruysdael sem lett volna képes alkotni.

Egészen más természetű, bár szintén páratlan szépségű a maga nemében, a Tatra azon látképe, melyet a **Királyhegy** ormán álló lát maga előtt. Ennél a látképnél az előtér, illetőleg a Tatra alatt elterülő hegyes-völgyes fennsík a néző magas álláspontja folytán mintegy elmosódik és összehúzódik, úgy hogy a szemet semmiképen magára nem vonja. Ellenben a Tatra maga, miután ormai a Királyhegy ormát jóval meghaladják, egész méltóságával áll előttünk s úgy tűnik fel, mint az átpillantott vidék feltétlen ura, melynek hatalma előtt minden más hegy és domb meglapul, semmivé törpül.

II.

8. Eddigelé csupán a Tátrának alakját és részeinek csoportosulását vettük tekintetbe, színére, megvilágítására

való minden tekintet nélkül. Azon feltevésből indultunk ki, mintha mindig ugyanazon változatlan nappali világosság terülne el a hegység fölött, és színe mindig ugyanaz volna; de a dolog nem így áll. A természet mindig olyanformán intézi el sorját, hogy a túlerőst gyengéddel párosítván, az által tetszetős összhangzatot létesít. A mi képünkben a gránithegyek alakja a túlerősnek eleme, a gyengédet ellenben a megvilágítás képviseli.

Másnak tűnik fel a Tátra téli, másnak nyári időben. A reggeli megvilágosítás nem egyez a délivel, valamint az estelitől is különbözik. Más színezést vesz fel a Tátra holdvilágos éjjel, mint egyenlő erősségű nappali fényben. Nem kevésbé módosítja képét az egészen, a félig felhős vagy felhőtlen ég, valamint a légkör száraz vagy nedves volta is befolyással van a megvilágítás mozzanatára. Egyszóval: nap- és évszak, időjárás, a légkörnek szárazság- vagy nedvességbeli állapota, mindez a Tátra megvilágításában változást okoz. — E körülmény valami titkos benső életet kölesönöz a Tátrának, valami kaméleonszerűt, ami azt eredményezi, hogy soha ki nem fáradunk annak megtekintésében és megcsudálásában. A Magas Tátra e tekintetben a szép asszonyok azon ritka példányaihoz hasonlít, a kiknek minden ruha jól áll, és a kiknek szépsége úgy a világos napfényben, mint a gyertya vagy lámpa szelíd sugáraiban teljesen érvényesül.

9. A mi már most közelebbről a színezést illeti, e tekintetben egy sötétet és egy világosat, egy nyárit és egy télit különböztethetünk meg. — Az utóbbinak, a Tátra téli látképének elemei egyszerűbbek és állandóbbak. A reggeli és esteli szürkülettől eltekintve, a Tátra téli mezében t. i. mindenkor tiszta fehér, akár kisebb, akár nagyobb távolságból tekintsük. Ezen tényállást annyira megszoktuk, hogy mint egészen magától értetődő dolgot vesszük és eszünkbe sem jut, hogy valami felöltő, magyarázásra szoruló van benne. Egy több mértőld vastag légréteg t. i. minden tárgyra, melyet azon át nézünk, mintegy kék fátyolt borít; várfalak és mészkőhegyek közléről tekintve fehérek ugyan, de távolról szintén kékesek.

A Tátra azonban, illetőleg annak hó-boritéka, minden körülmények között változatlanul ezüst-fehér. Tehát a levegő kékségének nincsen hatalma a hó fehérsége fölött. Honnét e tünemény?

A magas hegycsúcsokra és hegyoldalakra eső napfény vörös, narancsszínű és sárga sugarakat küld le a hóra, és ezen sugarak keveréke kissé sárgás fehérség. És csakugyan magas hegyeken a hó azt a színt mutatja is, s ugyanazon színben ragyognának azok a távolból tekintve akkor, ha a hó és a néző szeme között semmi légréteg el nem terülne. — A hó színe, a mint mondva volt, különböző színű napsugarak keveréke. Azon keverékhez a szem és a hó között levő légréteg még más színelemeket is vegyít, nevezetesen ibolya-, indigószínű, kék és zöld sugarakat. Ezen négy szín keverékén át tekintjük a hónak narancsszínű, veres és sárga sugarakból álló színkeverékét. Mindezen színek összevéve pedig a tiszta fehér színét eredményezik és pedig a dolog úgy alakul, hogy a keverék bármelyik távolság mellett a tiszta fehér jellegét tartja meg. — Ebben rejlik oka annak, miért nem veszi fel a hó a levegő kék színét. (Vsd össze: Club alpin Français. Bulletin trimestriel 1876, quatrième trimestre. 279 l. legalsó kikezdés.)

10. A mi már most a Tátra téli látképének benyomását illeti, az a nemesnek és pompásnak jellegét viseli magán. A metsző, vakító fény, a mely derült napon az elragadó képen elterül, a nézőben elnyomja azon gondolatot, hogy azok voltaképen merev jég- és hótömegek, a mik azon sugárzó képet alkotják. Sőt azon szelíd ellentét, mely a hó tiszta fehérsége és az ég nyájas kéksége között fejlődik, de minden szelidsége daczára a csúcsok és gerinczek körvonalait élesen és határozottan kiemeli, az egész látványnak a belső melegség, a nyájaság bizonyos elemét kölcsönözi.

Néha megesik április vagy május havában, miután a hóvonal már jó magasra felszállott, hogy ez az éjen át magasságából megint a hegység aljáig mintegy visszacsúszik és az egész Tátra következő nap tiszta fehér, friss hómezben áll előttünk. A Tátra alján elterülő térségbe a

tavaszi immár bevonult, s tehát a rétek és mezők új eleven zöld köntösben ékeskednek.

Kimondhatatlanul hatásos és tetszetős már most azon ellentét, a mely a havasok téli és az alsó térnek tavaszi tájképe között fejlődik. Mintegy nyár és tél szövetkeztek, hogy egy tájkép-decorációt létesítsenek, melynél hatásosabbat semminemű Lehman a legszerencsésebb ihlettség pillanatában sem képes kigondolni. Ugyanazon tekintet egyszerre a nyarat és telet öleli fel, és a mit ezen látvány nagyban nyújt, annak nem egy természetbarát örült már kicsinyben a Felkai völgybe való kirándulásnál, az u. n. Virágoskertben, a legháladosabb kirándulási pontok egyikének felkeresésénél.

A Virágoskertben t. i. egy régen elolvadt gleccser utolsó maradványai tartották fenn magukat, melyeknek barlangszerűen kivájt alsó széle alatt a Virágoskert rétjén a leggyönyörű színű szegfű, gólyahir és nefelejts díszlik, és mialatt fél kézzel virágokat szed az ember, a másik kezével a havat érintheti. Tehát itt is tél és nyár úgyszólván közvetlenül egymás mellett tanyáznak, egymásnak mintegy tözsomszédjaivá váltak.

11. Legkevesbé tetszetős a Tátra téli látképe akkor, ha annak **felső részeit még** hó borítja, alsó részei pedig a levegő kék színében tűnnek fel. Valami széthangzat van e képben. Mintegy vízszintes repedés húzódik az egészen át, melynek folytán két egymáshoz nem illő részre oszlik. És ezen összenemillőség nem csupán aesthetikai természetű, hanem a szemnek is érezhetővé, mintegy szembeötlővé válik. Az alsó sötét részek t. i. mintegy háttérbe vonódnak, miglen a felső, világos részek a néző szeméhez közelebb nyomódnak. Az azon benyomást teszi a szemre, mintha a felső részek az alsókra kiálló szélekkel ügyetlenül rá volnának borítva. Azért látszik az egész olyan darabosnak, nem egyöntetűnek.

Néha a Tátra csaknem a legmagasabb csúcsokig már megszabadult a téli hótól és most hirtelen egy hűvös nyári éjjel havazás áll be; a hó azonban ilyenkor épen csak a

legtetején marad meg. Ez esetben hiányzik a képben az említett visszás vonás. A legmagasabb csúcsok t. i. annyira hátraesnek, hogy a fehérségük által okozott előrenyomulás szembetünővé nem válik, azonfelül pedig a hó fehérsége észrevétlenül a sziklák kékségébe olvad át. Ahhoz járul még az is, hogy a friss hó az erős nyári napfényben szeplőtlen tisztaságban ragyog. Mindez együttvéve a látvány hatását nagyban emeli. Valami megkapó, mintegy földfölötti van e képben. Azon szent borzadály hatását érzi a néző, mely a keletindiai zarándoklók keblét elfogja, midőn a messze fehérülő Himálaja magas csúcsait — isteneik lakhelyeit — legelőször megpillantják és áhitattal földre borúlnak.

12. A mit eddigelé a Tátra látképéről mondtunk, az a teljes nappali fény feltétele alatt áll. Nem szabad mellőznünk azon látványt sem, melyet a Magas Tátra hóval fedett képe **korán reggel** nyújt. A hajnal hasadása előtt az egész gránit-képződmény, mintegy önmagába merülten, színtelen és árnyékszerű álomban áll, úgy hogy azt hinné az ember, hogy az egész képződményt egy gyenge szellő, mint valami reggeli ködöt elfújhatná. Hanem alig hogy a közeledő nap első jelei keleten feltűnnek, a Tátra ormain mintegy a felébredés sejtelve villan át. Nem sokára a csúcsokat ibolya-színű lehelet önti el, a mely lassanként határozottabb színben lépvén fel, a meredek hegyoldalon észrevétlenül lefelé oson. A mint ezen fény a hegy-oldalnak mintegy közepét elérte, a csúcsok immár a telített rózsapír kedves színében pompáznak s az egész tünemény igen eleven a svajczi alpesi fényre emlékeztet. Való ugyan, hogy a völgyek éjjele és a csúcsok nappala közötti ellentét nem fejlődik oly erőteljesen, mint a mély és szűk alpesi völgyekben. A helyett azonban a néző valamennyi Tátra-csúcsot egyszerre pillant át és mindannyi eleven színben ragyog, mintha izzóvá vált volna. Tehát mintegy a tünemény külterjessége pótolja azt, a miben belterjességre nézve hiányos. Miután pedig a nap-sugarak a Tátra közepe táját lefelé meghaladták, nemsokára a nézőtől jobbra-balra levő alacsonyabb hegyhátak is meg-aranyosodnak. A nappalnak világossága és az éjjelnek

sötétsége közti ellentét mindinkább elmosódik, helyette azonban a Tátra mindig elevenebben sugárzik, piros színe hova-tovább élénkebbé válik és nem sokára az egész hegység úgy tűnik fel, mintha tetőtől talpig rózsalevelekkel be volna hintve, mintegy olyan tájképfestő óriási festvénye, a ki ecsetjét a világos hajnali pirba mártotta.

Első pillanatra e kép igéző, minden mértéken felül hatásos; azonban szintén örülünk, hogy soká fenn nem tartja magát. Ez a természetnek mint művészi festőnek jó hirneve érdekében való, ismeretes dolog lévén, hogy nem egy könnyen esik a természet a hatás-hajhászás hibájába. A rózsá-piros Tátra képe t. i. túlságosan hatásos. Bajos ezen merész, égbetörő, magas csúcsú szikla-oldalakat rózsáligetnek, piros virágukertnek képzelni. De az egész látvány időt sem enged nekünk, hogy azon gondolatnál soká megállapodjunk; mert alig hogy lelkünkben felmerült, a rózsaszín már mind világosabbá lett, még pedig a tulipirosnak irányában, a mely csakhamar a ragyogó aransárgának enged helyet. Rövid idő múlva azonban a reggel aranya a nappal ezüstje előtt vonúl félre, ez utóbbi pedig helyét egészen az esti szürkület idejéig állja, tehát mintegy egész napon át megtartja árfolyomát.

13. Az esteli szürkület derült napokon ibolya-színű illat alakjában önti el a Tátrát; a kék élem azon ibolyaszínben túlnyomó. Az est előre-haladtával sötét-kék szín lép fel, mely a hó- és csillagfény daczára is lassanként koromfeketébe megyen át. Éjjel egészen azon benyomást teszi a Tátra, mintha bronzból volna öntve: felső határvonalai körül még jóval a nap lemenete után is gyönyörű dícsfény játszik, úgy hogy a csúcsok és gerinczek alakja a legélesebben kivehető. Ha a holdvilág özönli el a hegységet, ez az alabástrom halavány fehérségében tűnik fel; azon felül az éj királynéja a titokszerűnek varázsát fonja és szövö a szelíd kép köré, úgy hogy olyankor a Tátra úgy tűnik fel mint a villik és hasonnemű, könnyű szárnyú, légi szellemek tündérlaka, s e kedves látványnál csak egyet nélkülözünk: a Mendelsohn-féle zene ábrándos hangjait. Ezen fényes éjjeli képhez a halavány-kék ég csillagaival a legpompásabb háttérül szolgál, de a mely a Tátra halavány fehérsége mellett elegendőképen sötét színű. Mikor a hold a Tátra felé közeledett, ennek éleit egy keskeny, de jó erős dícsfény szegélyzi be, a mely mint keskeny aranszalag húzódik az egész felső körvonalon végig.

14. A milyen kedves és varázsszerű a téli Tátra holdvilágos látképe; ép olyan komor és visszatetsző a hegység **sötét felhős** téli napokon. Olyankor még legbensőbb barátai és tisztelői is fáznak és borzadnak láttán; mintha fenyegetődnének és nagy szerencsétlenséget jósolni akarnának; úgy tekintenek a csúcsok le a völgyekbe. Rá sem ismer olyankor az ember a Tátrára, mint olyan barátságos emberi arcra, mely változás kedvéért az egyszer haragosan és mogorván mereszti ránk szemét. — Még ijesztőbb a benyomás, a mikor az északeleti szél szürkés, szétszaggatott felhőket üldöz az égen és egyik vagy másik Tátra-völgyben egy forgószél dühöng eszeveszetten. A jámbor utazó, a ki olyankor a mezőn áthalad, önkénytelenül is felhúzza bundája gallérját s hálát ad istenének, hogy az öreg szél dühödten forgó leánya erejét csak a hegyek gránitszirtjein gyakorolja és hogy eszébe nem jut — mint hajdanta Toroczko várának óriás leányának — a közönséges halandók völgyeit, utjait és lakásait is felkeresni. Mert a forgószél mintegy őrlött szenvedélylyel korbácsolja fel a hópelyheket a tarpataki völgy legmélyéből és még a legmagasabb csúcsokon és szirteken is túl hajtja: hópelyhekből alakuló óriási szökőkút gyanánt, melynek fehér cseppei a meredek hegyoldalakon beömlenek. És bizonyos, hogy a kárpáti szél óriás leánya nem olyan óvatosan és vigyázva rakná az utast lovastúl szeles köténykéjébe, hogy öreg atyja hegyi palotájába felvigye, mint hajdanta szelíd lelkületű toroczkoí testvérkéje a parasztot ekéjével és fogatával.

Kedves és visszataszító egyszersmind, mondhatnók, borzadályosan szép a Tátra látképe akkor, a midőn a fenyegető téli felhők úgy száguldanak tova, hogy itt-ott a kék eget átpillantani engedik. Kisértetek módjára kergetőznek olyankor fény és árnyék a meredek hegyoldalakon végig annélkül, hogy egymást utolérhetnék vagy megsemmisíthetnék.

15. Ámbár a Tátra télen még sok mindenféle alakot ölt, az utóbbinak leírásával a téli látképek sorját befejez-

zük, hogy nyári látképét is felemlíthessük. — Sötét nyári köntösben a Tátra kevésbé változatos. Azt lehetne mondani, hogy téli öltözetekben gazdagabb mind ruhadarabjainak számára, mind díszére nézve. Ennek oka részben már magában a Magas Tátra nyarában is rejlik. Mert azon nyár csak július, augusztus és legfőleg még szeptember első felére terjed ki. Sőt még ezen 10—12 hétig tartó nyár alatt is néha hó esik a legmagasabb csúcsokon, úgy hogy egy ismeretes Heine-féle megjegyzést teljes joggal a Magas Tátrára is alkalmazhatni, miszerint a Tátra nyári voltaképen csak kékre mázolt tél.

A Magas Tátra t. i. voltaképen nem tartozik a havasok közzé, mert a nyár derekán a hó még a Gerlachfalvi, Nagy-Szalóki és Lomniczi csúcsok magaslatain is eltűnik. Csak épen magas fekvésű hasádékokban és olyan hegyoldalakon, melyeket a déli nap sugara el nem ér, a nyár legmelegebb szakában is havat találunk. Nem az utolsó télből származó hó az; főtömegére nézve alkalmasint régen elmúlt századok maradványa, s nagyszemű kvarczfövenynyel annyira összekeveredett, hogy nemcsak kőkeménységű, hanem tetteleg egészen kőhöz hasonlít is, mintha megkövült jég volna. Azért már gyakorlott és jól tájékozott szem kell hozzá, a mely távolból felismerje és a szomszédos közettől megkülönböztesse. Annál fogva a Tátra nyári látképének egységet épenséggel nem zavarja.

16. Ezen látkép égi háttérével együtt egészen egyöntetű jellegű. Minden része, minden vonása kék. A felső sziklafalak és a csúcsok kéksége világosabb, az alsóbb részek, a gyalogfenyűnek felső határvonalától lefelé, a tisztások kivételével, sötétebb. — Tavakat, patakokat vagy vízeséseket pusztán szemmel a távolból az egész Tátrán egyáltalán nem észlelhetni; kivételképen a Sz.-Szombat és Nagy-Lomnicz közti országútról a tarpataki nagy vízesést pillanthatni meg, midőn kora tavasszal tartós déli szél folytán a hótömegek egyszerre olvadni kezdenek.

Máskülömben a Tátrának mind folyó, mind álló vizei elrejtőznek. A folyók a hosszú évezredekén át nagyon mélyre vájták medrüket a Tátrának többnyire könnyen elmálló gránitjában; a tengerszemek pedig inkább befelé fekszenek a déli hegyoldaloknak mögöttes, azonkívül a Tátra magasabb fekvésű tavainak déli szélét kivétel nélkül egy magas gát szegélyzi, s általában véve azon tengerszemek sokkal magasabb fekvésűek is, semhogy alólról meg lehessen pillantani azokat.

Miután már most leginkább a víz a tájaknak mint egy életadó eleme, a Tátra összlátképénél pedig a víznek semminemű szerep nem jutott; ezen körülmény is a nyári látkép kék egyhanguságát még fokozza. A téli látképnek a hó fehérsége valami megkapót, szem-kápráztatót kölcsönöz. A hó ezüstoffényében ragyogó Tátrában van valami kihívó, megcsudálást követelő. Annak ellenében a Tátra nyári látképe, midőn az ég felhőtlen, tehát egyenletes megvilágítás mellett inkább méla-bús álmodozásra csábító. — Nyári látképének ezen jellege annál inkább érvényesül, minél távolabbra áll a néző a Tátrától. Mert a távolsággal a nagyszerűség eleme is fogy, a részletek a távolság ködében mindinkább elmosódnak, eltűnnek, az egész kép színezése még egyöntetűbbé válik, s mindannak folytán az összbenyomás még egyhangúbb.

17. A nyári látképre nézve is a Hozelec magassága mintegy a klasszikus álláspont. Innét a hegylánc közepe elég közel esik a nézőhez, hogy a nagyszerűség benyomását tegye rá; azonkívül a közelség azt is eredményezi, hogy a Nagy-Szalóki csúcs fölött mintegy csak kékes, átlátszó illat terül el, melyen át a részletek egészen tisztán kivehetők. A jobbra és balra álló csúcsok a távolság aránya szerint telítettebb kék színben tűnnek fel, minek folytán azokon a részletek is mindinkább úgy szólnak kék ködbe burkolódnak. E körülmény nem kis mértékben azt eszközli, hogy a Hozelec magaslatán fel-táruló nyári látkép a színezés és megvilágítás oldaláról is a legmagasabb művészi tökély jellegét viseli magán. Való ugyan, hogy e képben a megkapó, kihívó hatás legkisebb nyomát sem találjuk; azonban a kép kidolgozása oly hű és igaz, egy szóval oly természetes, amint az épen csak magának a természetnek sikerül. A téli látkép, melynek előállításánál a természet hatásosabb,

de épen azért durvább eszközökkel is dolgozik, e tekintetben minden fényessége és ragyogása daczára a nyári látképpel nem mérközhetik; csakhogy annak belátására a nézőnek képesnek kell lenni, szeretettel e látványba belémerülni és a természet művészi törekvéseit kitartással és értelemmel kifürkészni.

18. Ha a hozeleczi úton át a Tátra felé közeledünk, csakhamar még azon kékes illat is elillan, melyet a távolság a Hozelec magaslátán álló néző szemében a Nagy-Szalóki csúcs fölé terít. Már most nincs kétség, hogy a levegő kéksége a Tátra szirtjei fölé borított fátyolával annak szürke kopárságát, kietlen merevségét nyájasan elfödí. Annak folytán nem jut eszünkbe, hogy voltaképen pusztá, életnélküli szikla-tömegek előtt állunk; sőt ellenkezőleg azon kedves hiedelem támad bennünk, mintha ama köntös maguknak a szikláknak sajátja és tulajdona volna, s mintha épen a mi kedvünkért választották volna azon nyájas, barátságos kék színt. — De a mint a Tátrához közelebb jutottunk, mind eme kék fátyol, mind ama kedves hiedelem ketté szakad. Amint a Tátrára magára rálépünk, ezen pusztá sziklatömegek egész ijesztően merednek égnek előttünk, és ezen első benyomást előbb meg kell szokni, mielőtt a Tátra belsejében teendő kirándulásokban örömet és élvezetet találánk.

De ha a Tátra nyári látképe nem is olyan változatos, mint a téli; azon meghatározást csak úgy értelmezzük, hogy az egyes nyári látképek közötti különbség nem olyan szembeötlő. Chamäleon-szerű a Tátra nyári látképe is, szűkebb határok közt még nagyobb mértékben mint a téli, a melyre a távolság szín-eleme nincs befolyással. — Ezen elem pedig egyrészt a színezésnek nagyobb érzékenységet kölcsönöz, másrészt az ellentéteknek élet veszi. Kora reggel, hajnalhasadáskor nyári időben is a fennebb leírt tünemény ismétlődik, — de mintegy más kiadásban. A téli látvány úgy szólván az aranyos diszkiadás a látogató terem asztala számára, az egyszerűbb nyári a mindennapi használatra való. Nyári időben a pír nem éri el azt a fokot, hogy a tünemény az alpesi fényre em-

lékeztessen. A levegő kéksége a hajnal pirjához vegyülvén eredményül inkább az ibolyaszín áll elő, melyben a kék elem hová-tovább nagyobb mértékben válik uralkodóvá.

Esteledéskor a hegyláncz állásánál fogva élénkebb pir egyáltalán nem fejlődik. Az egész Tátra derült nyári estéken sűrű setét ibolyaszínű lepelbe burkolódzik, melyen át a szem alig képes egy-egy völgyet, hegyoldalt vagy bárminő részletet kivenni. Csak a felső határvonalok különböztethetők meg, és pedig olyan élesen, hogy ökölnagyságú szikladarabokat vélünk rajta kivehetni. Ezen éles különbség pedig az est haladtával nem igen fogy, mert a milyen mértékben a háttért képező ég halványul, olyan mértékben növekszik a hegyláncz sötétsége. — Éjjel az **bársony-fekete**. Részeket egyáltalán ki nem vehetni, legfőlebb néha mikor a hegyoldal közepe táján egy kis pásztortűz ég, a mi nagyobb távolságból azon benyomást teszi, mintha valamely nagyobb csillag tévedésből nem a Tátra mögé húzódott volna lemenéskor, hanem a Tátrán innen kerülve a gyalogfenyő kuszált galyán megakadt volna.

19. A Tátra távolsága egy és ugyanazon nézőpont-hoz mérten a szemre nézve éjjel más mint nappal, sőt reggel is más mint este. Ugyanis amint a részletek elmosódnak, azon látszat támadt, mintha a Tátra hátrább vonúlna. Ezen tünetény az évszakok folytán is észlelhető. Ugyanis tavasszal, a midőn a levegő vízpárával erősen megtelik, annak folytán átlátszósága csekélyebb, a Tátra sokkal **m e s s z e b b n e k** látszik mint szeptember hóban, a teljesen tiszta és átlátszó levegő házában. Távolsága tavasszal tehát **n ö v e k e d n i**, őszszel **f o g y n i** látszik.

20. A félig vagy egészen felhős ég, a ködös és esős idő, az égi háboru kevésbé kedvezően hatnak a Tátra nyári látképeire. Miután még derült időben is bizonyos mélabús jellegű, az ég komor színe egyenesen komorrá teszi. Ha magasan álló felhőkből az eső esik, úgy hogy a Tátrát az esőn át megpillanthatni; az olyankor egyenesen *d e r m e s z t ő — h a t á s ú,* — mintha az eső minden báját, szépségét, egész költőiségét lemosta volna. Idomtalan sziklatömeg gyanánt tűnik fel olyankor, melynek czélját, rendeltetését be nem látjuk.

M a g a s z t o s látványt nyújt azonban, midőn csak egyes völgyeiben vagy ormai fölött nyári vihar dühöng, villámok czikáznak. Teljesen illik a vihar ezen hatalmas, komor és meredek sziklatömegekhez; mintha az volna az égi háboru szülőháza, voltaképeni laktanyája, a honnét csak néha kirándulásokat teszen az alantabb fekvő vidékekre, hogy csakhamar ősi fészkebe visszatérjen.

21. *B á j o l ó* és szende a Tátra látképe szép nyári holdvilágos éjeken. Minden merev, szaggatozott és szögletes eltűnik olyankor képéből, a regényesség eleme még nagyobb mértékben hat olyankor ránk mint a téli holdvilágos éjeken, mert a hó és jég képzete ilyenkor nem bánt és Fausttal vágódunk holdfényben úszva azon hegyek fölött szabadon lebeghetni.

És ezen képpel *b ú c s ú t* veszünk a Tátrától. Nem mintha a tárgyat kimerítettük volna; mert hiszen valamint a változó, örökké újító természet kimeríthetetlen, úgy a ő műveit ismertető tárgyalás is az. Sőt még a legkiválóbb látképeket sem soroltuk el mint. Annak daczára attól tartunk, hogy már is tovább terjeszkedtünk, mint a hogy azt a nyújtottak igazolhatnák.

Azonban ha úgy volna is, a kedves és ígéző tárgy kedvéért és nevében kérünk és reménylünk bocsánatot. Ha pedig sikerült volna egy-egy természet-barátot előadásunk által egyik-másik körülményre figyelmessé tenni, vagy éppen a természet csuda-műveinek megfigyelése iránt hajlamot, a hol az még alszik, felébreszteni; várakozásunk és érdemünk fölött megjutalmazva éreznők magunkat azon fáradozásért, mely jutalmát már a kedves tárggyal való foglalkozásban bőségesen találta.